

De la Història de l'art als Fonaments de les Arts

Xavier Belanche

Febrer de 2020

La matèria de **Fonaments de les Arts** és la matèria comuna d'opció de la modalitat d'arts del Batxillerat i té com a objecte d'estudi les obres i les produccions artístiques, incloent-hi les manifestacions de la cultura visual, les arts escèniques i la música. Si bé la matèria de Fonaments de les Arts té una vinculació directa amb una altra de més recorregut als estudis de Batxillerat, la Història de l'Art, pel fet de compartir amb ella la finalitat d'identificar, analitzar i interpretar les obres d'art, l'objecte d'estudi va més enllà de la pintura, l'escultura i l'arquitectura per ampliar la visió a altres formes de creació artística, com el disseny, la fotografia, el cinema, el còmic, la televisió, Internet, les arts escèniques i la música.

És important remarcar aquesta diferència entre les dues matèries, ja que, en primer lloc, des de la perspectiva del camp d'estudi de cadascuna d'elles, us planteja una qüestió que ha estat motiu de complexos debats intel·lectuals i filosòfics des de finals del segle XVIII: **Què entenem per Art?**. O, plantejada d'una altra manera la pregunta: **Què és l'Art?**. D'altra banda, el significat del concepte de **Fonaments** difereix notablement del significat d'**Història** i, per tant, us proposa una manera molt diferent d'explorar les manifestacions artístiques dels diferents períodes històrics i diferents civilitzacions i cultures del món. Examineu-les a continuació.

Un problema de definició

La paraula **art** es deriva del llatí *ars*, que significa originalment *habilitat* o *artesania*. Aquest significat continua formant part d'altres paraules derivades d'*ars*, com ara *artefacte* (coses fetes per l'habilitat humana) i *artesà* (persona experta en fer determinades coses). En canvi, els significats d'**art** i **artista**, però, no són tan senzills. Entenem l'art com una participació més que una artesania especialitzada. Llavors, **què distingeix exactament una obra d'art d'un artefacte o un artista d'un artesà?**

Sovint, quan formulem aquesta pregunta, el públic en general respon de manera diferent. Per a unes persones, l'art és sinònim de *bellesa*. No és casual aquesta resposta. Una major part de la producció artística és, visualment, sorprenent i, de fet, al llarg dels segles XVIII, XIX i XX, l'objecte central d'estudi de les obres d'art va ser la qualitat *estètica* de les obres o, millor dit, l'estudi de la percepció de la bellesa en les obres d'art. En aquest temps, l'art que imitava l'antic art grec i romà (l'art de l'antiguitat clàssica) encarnava una perfecció atemporal. Els primers **historiadors de l'art** van centrar-se en les anomenades *belles arts* –la pintura, l'escultura i l'arquitectura– analitzant les virtuts de les seves formes. Però des de finals del segle XIX fins als nostres dies, tant l'art com la història de l'art han evolucionat radicalment cap a una altra direcció.

Els artistes es van, literalment, allunyar de l'art de la tradició clàssica de l'antiga Grècia i Roma, abraçant nous mitjans i ideals estètics. Paral·lelament, els historiadors de l'art van desplaçar l'interès de l'anàlisi de la bellesa formal de les obres d'art per interpretar el seu significat des de diversos punts de vista com l'ideològic, cultural, econòmic, sociològic... Avui dia, la idea de bellesa ja no forma part de cap cànon sinó com un fet subjectiu i cultural que varia en el temps i l'espai. Tot i que la majoria de l'art segueix sent bàsicament visual i l'anàlisi visual continua sent una eina fonamental utilitzada pels especialistes i acadèmics de l'art, la bellesa en si mateixa ja no es considera un atribut essencial de l'art.

Una segona resposta a la qüestió del que distingeix l'art fa èmfasi en l'originalitat i la imaginació. Això reflecteix una comprensió moderna de l'art associada a l'enginy o creativitat de l'artista. Aquesta idea, però, es va originar fa cinc-cents anys a l'Europa del moment històric del Renaixement i no és directament aplicable a moltes de les obres estudiades pels especialistes de l'art. Per exemple, en el cas de l'antic art egipci o les icones bizantines, la preservació de la tradició va ser més valorada que la innovació. Si bé la idea de la creativitat és, sens dubte, important en la història de l'art, no és un atribut universal de les obres estudiades pels

Figura 1: **Esquerra:** Jean-Auguste-Dominique Ingres, *La primavera*, circa 1820, oli sobre tela, 800 x 1630 cm (Musée d'Orsay, Paris); **dreta:** Lucian Freud, *Standing by the Rags*, 1988-89, oli sobre tela, 168.9 x 138.4 cm (Tate Britain, London)

acadèmics i historiadors de l'art.

Tot això pot conduir a concloure que les definicions d'art, com les de la bellesa, són subjectives i diverses. Una solució a aquest dilema és proposar que l'art es distingeix principalment per la seva finalitat, és a dir, per la seva capacitat de captivar als espectadors. Els objectes o *artefactes* poden ser interessants i útils en l'àmbit personal o social, però l'art té el potencial de moure'ns emocionalment, intel·lectualment o d'una altra manera. Pot fer-ho a través de les seves característiques visuals (escala, composició, color, etc.), expressant idees, per com estan creades, per la seva creativitat o raresa o alguna combinació d'aquestes o altres qualitats. La manera com l'art participa varia, però d'alguna manera, l'art ens transporta més enllà de l'experiència quotidiana i ordinària de la vida diària. Els exemples més grans de les obres d'art mostren els sentiments més extrems de les ambicions, les habilitats, la imaginació, la percepció i els sentiments humans. Com a tal, l'art ens demana reflexionar sobre aspectes fonamentals del que és ser humà. Qualsevol artefacte o objecte utilitari, com a producte de l'habilitat humana, pot proporcionar una visió de la condició humana. Però l'art, en allunyar-se del lloc comú de la *rutina* humana, té el potencial de fer-ho de manera més profunda. L'art, doncs, potser s'entén millor com una classe especial d'artefacte, excepcional en la seva capacitat de fer-nos pensar i sentir a través de l'experiència visual i sonora.

Las Història com a intèrpret del passat

Com les definicions d'art i bellesa, les idees sobre el concepte d'Història han canviat amb el temps. Pot semblar que l'activitat de la Història ha de ser senzilla: tot està basat en fets, oi? En teoria, sí, però les evidències que sobreviuen del passat són vastes, fragmentàries i desordenades. Els historiadors han de prendre decisions sobre què incloure i excloure, com organitzar el material i què dir sobre això. En fer-ho, creen narratives que expliquen el passat de manera que tingui sentit en el present. Inevitablement, a mesura que el present canvia, aquestes narracions s'actualitzen, es reescriuen o es rebutgen i se substitueixen per noves. Tota la història, doncs, és *subjectiva* –tant com a producte del temps i el lloc en què es va escriure a partir de l'evidència del passat que les interpreta.

La disciplina de la Història de l'art es va desenvolupar a Europa durant el període colonial (aproximadament des del segle XV fins a mitjans del segle XX). Els primers historiadors de l'art van destacar la tradició europea, celebrant els seus orígens grecs i romans i els ideals de l'art acadèmic. A mitjans del segle XX es va establir una narració estàndard anomenada

Figura 2: Coatlicue, c. 1500, Mexica (Aztec), trobat al sud-est de Plaza Mayor/Zocalo a Ciutat de Mèxic, basalt, 257 cm d'alçada (Museu Nacional d'Antropologia, Ciutat de Mèxic) (photo: Steven Zucker, CC BY-NC-SA 2.0)

Art Occidental que compren des de la mediterrània prehistòrica, antiga i medieval fins a l'Europa moderna i els Estats Units. L'art de la resta del món, anomenat “art no occidental”, solia ser tractat només de forma marginal i des d'una perspectiva colonialista.

Figura 3: Queen Mother Pendant Mask (Iyoba), 16th century, Edo peoples, Court of Benin, Nigeria, ivory, iron, copper, 23.8 x 12.7 x 8.3 cm (The Metropolitan Museum of Art, New York) (photo: Steven Zucker, CC BY-NC-SA 2.0)

Els immensos canvis socioculturals que van tenir lloc al segle XX van portar als historiadors de l'art a modificar aquestes narracions. Es van revisar moments significatius de l'art occidental per donar veu a artistes i personalitats artístiques que, fins aleshores, estaven amagats –o voluntàriament obviats– darrere dels grans artistes, com per exemple les dones artistes. L'estudi tradicional de la pintura, l'escultura i l'arquitectura es va ampliar per incloure les anomenades arts menors com la ceràmica i els tèxtils i els mitjans de creació contemporània, com ara el vídeo, la publicitat, el còmic, l'art de la *performance*, el net-art o, fins i tot, els videojocs. D'altra banda, el fenomen social conegut com la **globalització**, ha significat un interès important per les diferents manifestacions artístiques situades fora del cànon occidental, des de les produccions artístiques de les antigues grans civilitzacions fins als col·lectius o grups marginals de la societat.

Els continguts i activitats de la matèria de **Fonaments de les arts** intenten reflectir aquesta nova perspectiva de la història de l'art com a una su-

ma d'històries sobre art i artistes repartides pels diferents períodes clau de la història de la humanitat. Aquesta estructura cronològica de la matèria no exclourà un factor enormement important de la matèria: **la interrelació entre les diferents històries d'arts i artistes** i, per tant, l'oportunitat d'identificar i analitzar possibles influències entre diferents històries de l'art separades en el temps i espai amb l'objectiu de comprendre l'Art com un fet global.

